

Kommunstyrelsen
Björn Gustafsson
Epost: bjorn.gustafsson@vasteras.se

Utbildningsdepartementet

Yttrande över remiss - Statens ansvar för skolan - ett besluts- och kunskapsunderlag (SOU 2022:53)

Västerås stad har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag (SOU 2022:53). Inledningsvis kan framhållas att det för stadens del är av avgörande betydelse att utgå från ett elev- och hållbarhetsperspektiv vid en så här stor organisationsförändring.

Utifrån FN:s hållbarhetsmål i Agenda 2030 är det främst mål 4 om en god utbildning för alla samt mål 10 om en minskad ojämlikhet som ligger i förgrunden för Västerås stads yttrande. I dessa mål ingår att säkerställa en likvärdig utbildning av god kvalitet för alla, ta hänsyn till skilda förutsättningar och resurser, möta människors skilda behov samt upprätthålla en likvärdighet inom alla utbildningsnivåer. Att förskolan inte blev en del i utredningen är en brist, varför vidare konsekvensutredning känns angeläget så att skolsystemet som helhet omfattas av en röd tråd inkluderat de minsta barnen.

Synpunkter kopplat till likvärdighet

Hur och om ett statligt övertagande av skolan på sikt kan stärka kvalitet, likvärdighet och kompetensförsörjning behöver klargöras mer i en vidare analys i kommande utredningar.

I utredningen framhålls att utbildningens likvärdighet över landet bedöms brista på flera områden. Kompetensförsörjning är svår att upprätthålla vilket i sin tur påverkar kvalitet och likvärdighet och de mindre kommunerna anges särskilt sårbara. För en god likvärdighet är också måluppfyllelse och kunskapsresultat viktigt och alltför många barn klarar inte skolans mål även om en viss positiv förändring skett, sett till de senaste mätningarna i Timss och Pisa.

Framhållna brister avseende likvärdighet är ett centralt område att komma tillrätta med. En mer sammanhållen ram i form av mål, regler och finansiering utifrån ett större statligt ansvar för skolan är därför önskvärt, oavsett vilket av de två alternativ regeringen väljer att gå vidare med.

Synpunkter kopplat till styrning

En otydlig styrning av skolan framhålls som omfattande på flera plan i utredningen och också ett område som kritiserats både från OECD och Skolkommissionen. Idag har staten befogenheten att styra utbildningens innehåll och tidsramar, men det är kommunen som ansvarar för resurstilldelning och fördelning. Styrprocessen anses inte heller vara

anpassad till huvudmännens skilda förutsättningar och en långtgående decentralisering anges som en orsak till att beslut fattas på för låg nivå för att det ska vara ändamålsenligt för systemet som helhet. Målkonflikter anges också som försvårande för medarbetare inom skolverksamheterna, vilka behöver förhålla sig både till nationella och lokala mål samt hantera målkonflikter som dyker upp.

Slutsatser

Västerås stad bedömer att utredningen visar på ett tydligt behov av en reform avseende styrning, ledning, drift och finansiering med ett långsiktigt mål om ett sammanhållet skolsystem. Att en reformering av skolsystemet, och en mer sammanhållen statlig styrning, behövs är en uppfattning som staden ställer sig bakom. Vi vill dock framhålla att vi inte, i det här läget, förordar något av de två alternativ som presenteras och vi gör vidare bedömningen att den viktigaste utredningen att gå vidare med är hur reformen påverkar eleverna under genomförandeprocessen.

I övrigt anser Västerås stad att frågor om lokalförsörjning är relevanta att utreda vidare. I vissa fall delas lokaler mellan förskola och skola och vid ett statligt övertagande av den ena skolformen men inte den andra kan det få resurskonsekvenser som behöver beaktas.

Samverkan mellan och inom olika skolformer behöver också utredas vidare. Det sker även samverkan med exempelvis socialtjänst och arbetsmarknadsinsatser, regionen och olika branscher. För ett förändrat huvudmannaskap som finns i alternativ 1 krävs vidare utredning så att det säkerställs en god samverkan med huvudmän för förskolan (som inte får ett förändrat huvudmannaskap). Hur en bra samverkan ska ske om förändringar sker enligt alternativ 1 eller alternativ 2 behöver utredas ytterligare.

I utredningens avsnitt 7 Arbetsgivarskapet för skolans personal (s.513) beskrivs att det finns en särskild bilaga till HÖK21 som reglerar arbetstider för lärare. Detta utifrån att lärare bedömts ha behov av ett arbetstidsavtal som är anpassat till skolverksamheten, vilket innebär att årsarbetstid läggs i anslutning till läsåret och ledigheten i anslutning till sommarlovet, så kallad ferieanställning.

Semesteranställningar är de vanligaste anställningarna på arbetsmarknaden. Det är svårt att i utredningen utläsa om det har gjorts några utredningar/utvärderingar kring vilken eventuell påverkan ferieanställningar har på kompetensförsörjningen. Detta kan vara något att ta med framåt i fortsatta utredningar. Det behöver säkerställas att den som är ansvarig för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön har de resurser och befogenheter som behövs för att följa Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2015:4).

Även det resonemang som förs i utredningen om att kommunerna ska kunna omfördela resurser mellan verksamhetsområden behöver utredas vidare. Det skulle kunna vara möjligt ifall det sätts en miniminivå för undervisning (inkl. elevhälsa, övrigt och lärverktyg). Så länge kommunerna ansvarar för lokaler kommer skillnad finnas, beroende på lokalernas skick och ålder. Problemet idag är att detta leder till minskade resurser för undervisningen, så länge inte kommunen omfördelar resurser till skolan från övrig verksamhet. Med en miniminivå för undervisning skulle inte en omfördelning kunna inkräkta på

likvärdigheten i undervisningen. En sådan miniminivå behöver utredas vidare.

I utredningens kapitel 17.3.4, s.1118 framgår följande ”Om staten ska ansvar för att tilldela resurser till enskilda huvudmän bör en utgångspunkt vara att kommuners bidrag till finansieringen bör stå i proportion till hur många folkbokförda elever man har i fristående skolor.” Vidare framgår att bidraget från kommunerna också bör stå i proportion till den nuvarande nivån på bidragsbeloppet till fristående, oavsett hur finansieringen ska gå till (exempelvis skatteväxling, årliga avdrag i utjämningsystemet). Samma resonemang gäller om staten tar över finansiering av den kommunala skolan i alternativ 1 eller 2. Det behöver utredas vidare hur en växling av resurser ska se ut, kopplat till kommunernas nuvarande ambitionsnivå för skolan. Om detta inte görs, kommer kommuner som idag har ett lågt bidragsbelopp och en negativ nettokostnadsavvikelse påverkas hårt av växlingen av resurser från kommun till stat, vilket på kort sikt kan bli omöjligt att hantera för den enskilda kommunen.

Hur kommunerna skulle påverkas av en nationell resursfördelningsmodell om tilldelningen skulle fortsätta finansieras av kommunerna själva behöver också utredas vidare. Detta gäller även frågan ifall staten, oavsett alternativen, borde styra storleken på skolorna (fristående och kommunala), exempelvis genom att införa en minimi- och maximinivå gällande elevantal.

Avseende Komvux behöver det tas än mer hänsyn till den målgrupp som finns inom Komvux idag. Många elever som läser inom Komvux har behov av individanpassade lösningar. Inom vuxenutbildningen sker utifrån det också mycket samverkan mellan olika verksamheter inom kommunen och det finns en viktig koppling till den lokala arbetsmarknaden. Det behöver i fortsatta utredningar ses över om och hur det skulle vara möjligt med ett statligt huvudmannaskap för Komvux.

Dock kan tilläggas att det även utan ett statligt huvudmannaskap för Komvux finns behov av att se över hur huvudmannaskapet respektive hemkommunuppdragen för vuxenutbildningen fungerar.

Västerås stad yttrar sig gärna längre fram när utredningsprocessen inom olika delar konsekvensanalyserats djupare och det börjar utmynna i ett skarpare förslag.